

Czynniki różnicujące ruch turystyczny w woj. podlaskim

Turystyka jest działalnością, która od lat nabiera znaczenia również w procesach rozwojowych krajów i regionów, czego wyrazem są rosnące wpływy finansowe w wyrazie bezwzględny i względny. Instytut Turystyki w Warszawie oszacował, że łączne przychody z turystyki przyjazdowej i krajowych podróży turystycznych w 2004 r. wyniosły 39,0 mld zł, w tym wydatki cudzoziemców — 21,1 mld zł. Udział wpływów z turystyki w PKB w tym samym czasie wyniósł 4,4% (*Projekt...*, 2005), czyli tyle, co np. z rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa łącznie¹. Pewne osłabienie międzynarodowego i krajowego ruchu turystycznego, jakie obserwuje się od połowy 2008 r., zapewne nie wpłynie w sposób istotny na ogólny trend.

Woj. podlaskie cechuje się udokumentowanymi walorami turystycznymi, w szczególności przyrodniczymi i kulturowymi (Jalinik, 2008), co stanowi potencjał w rozwoju turystyki. W strategii rozwoju woj. podlaskiego do 2010 r., turystyce nadaje się rangę *lokomotywy rozwoju i źródła koniunktury dla innych branż produkcji i usług* (*Strategia...*, 2003). Niektóre obszary woj. podlaskiego od lat są celem licznych podróży turystycznych, w szczególności dotyczy to Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego i Puszczy Białowieskiej.

Rozwój ruchu turystycznego w woj. podlaskim nie jest jednak adekwatny do istniejących możliwości. Na tym tle nasuwa się kilka spostrzeżeń, które można postawić jako tezy artykułu, a mianowicie:

- walory turystyczne woj. podlaskiego, w tym szczególnie przyrodnicze, są przewartościowane (łączy się z nimi duże oczekiwania, lecz niewiele z tego wynika);
- o rozwoju turystyki decyduje wiele czynników, nie tylko walory przyrodnicze; ważne są także: walory kulturowe, infrastruktura turystyczna, dostępność obszarów i rejonów dla potencjalnych turystów (infrastruktura komunikacyjna itp.);
- w ostatnich latach w geografii turystycznej województw nic się nie zmieniło (albo niewiele) — miejsca docelowych podróży turystycznych od lat pozostają w zasadzie niezmiennie;
- rozwój turystyki, w szczególności współczesnych jej form, jest w mniejszym stopniu związany z walorami przyrodniczymi, natomiast w większym z ogólnym rozwojem gospodarczym i aktywnością danego regionu.

¹ Udział rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa w ogólnej wartości PKB w 2004 r. wyniósł 4,5% (*Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005* (2005), GUS, Warszawa, s. 679).

Do zweryfikowania zależności statystycznych badanych zjawisk wykorzystano miary korelacji porządkowej (rang) Spearmana. Oszacowane tą miarą współczynniki korelacji w badaniach empirycznych okazały się ogólnie wyższe, co zadecydowało o przyjęciu tej miary (Luszniewicz, 1997).

Materiałami źródłowymi, które posłużyły do zweryfikowania postawionych hipotez były dane zawarte przede wszystkim w rocznikach statystycznych województw opracowanych przez GUS oraz Urząd Statystyczny w Białymstoku.

RUCH TURYSTYCZNY I TURYSTYCZNE OBIEKTY ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA W POLSCE

Ocenę ruchu turystycznego w regionach (województwach, zgodnie z klasyfikacją Eurostatu na poziomie jednostek tzw. NUTS 2) przeprowadzono przede wszystkim przez pryzmat liczby udzielonych noclegów w 2007 r. Wielkość tę przyjęto jako zmienną zależną przy ocenie wpływu badanych czynników na wielkość ruchu turystycznego. Zmienna ta jest ściśle skorelowana m.in. z parametrami udzielonych noclegów w przeliczeniu na km² powierzchni ogólnej i 1000 mieszkańców danego obszaru oraz z liczbą obiektów turystycznych i hoteli. Uzasadnia to jej przyjęcie jako zmiennej objaśnianej w naszych badaniach².

Dane liczbowe zestawiono w tabl. 1, w której uszeregowano województwa od największej do najmniejszej liczby udzielonych noclegów w 2007 r.

Z danych zamieszczonych w tabl. 1 wynika przede wszystkim bardzo duże zróżnicowanie liczby udzielonych noclegów w poszczególnych województwach. Dane te odzwierciedlają, w dużym stopniu, liczbę turystów i wielkość ruchu turystycznego na tych obszarach. Najczęściej odwiedzane są województwa nadmorskie i południowego pasa kraju. Do grupy najliczniej odwiedzanych należy w szczególności woj. zachodniopomorskie, następnie województwa: małopolskie, pomorskie, dolnośląskie i śląskie. Do grupy tej należy również woj. mazowieckie. Motywy podróży turystycznych do tego województwa, w szczególności do stolicy kraju, są zgoła odmienne od pozostałych województw tej grupy. Celem podróży do Warszawy są przede wszystkim szeroko rozumiane interesy, ale również walory historyczne i imprezy kulturalne.

Następną grupę pod względem liczby udzielonych noclegów w 2007 r. stanowiły województwa: kujawsko-pomorskie, wielkopolskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie i łódzkie. Zróżnicowanie badanej zmiennej pomiędzy tymi województwami jest znacznie mniejsze niż w poprzedniej grupie i znajduje się w przedziale od 1719,0 tys. udzielonych noclegów w woj. łódzkim do 2830,3 tys. w woj. kujawsko-pomorskim. Udział tej grupy województw w ogólnej liczbie udzielonych noclegów w kraju wynosił 20,9%.

² Współczynnik korelacji rang R udzielonych noclegów w 2007 r. jako zmiennej zależnej wynosił: 0,93 z liczbą miejsc noclegowych, 0,88 z liczbą udzielonych noclegów w przeliczeniu na km² powierzchni ogólnej, 0,82 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, 0,73 z liczbą obiektów turystycznych na 100 km² i 0,66 z liczbą hoteli na 100 km².

TABL. 1. UDZIELONE NOCLEGI I TURYSTYCZNE OBIEKTY ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA W WOJEWÓDZTWACH

Województwa	Udzielone noclegi			Miejsca noclegowe					Obiekty turystyczne		Hotele
	2007			1999					2007		
	w tys.	lokata	2000 = 100	w tys.	lokata	udział wyko- rzystanych noclegów w %	na 1000 km ²	na 1000 km ²	lokata	na 1000 km ²	
P o l s k a	54953,7	x	112,6	582,1	x	37,8	89,3	107,8	21,5	x	4,4
Grupa I	37974,4	x	113,8	375,1	x	39,7	92,6	111,3	35,6	x	6,9
Zachodniopomorskie	9564,2	1	98,9	109,0	1	46,1	83,9	113,1	37,0	3	3,4
Małopolskie	8014,0	2	120,0	64,1	3	39,9	98,1	136,3	55,5	1	11,9
Pomorskie	6157,0	3	106,8	85,9	2	39,2	89,3	123,7	44,1	2	6,1
Dolnośląskie	5268,2	4	84,1	47,0	4	34,1	87,8	110,6	36,1	4	8,8
Mazowieckie	4816,2	5	147,4	35,8	7	42,2	117,5	96,0	9,0	15	3,3
Śląskie	4154,8	6	125,6	33,3	8	36,5	78,9	88,3	31,9	5	8,2
Grupa II	11486,3	x	116,3	136,2	x	34,9	85,9	95,1	16,0	x	3,8
Kujawsko-pomorskie	2830,3	7	124,6	24,7	9	45,8	83,6	108,8	17,1	8	4,4
Wielkopolskie	2715,1	8	102,9	36,5	6	28,7	86,9	86,1	17,0	9	4,5
Warmińsko-mazurskie	2407,7	9	106,3	38,2	5	31,3	78,9	88,5	15,3	10	3,6
Podkarpackie	1814,2	10	129,5	20,7	11	32,9	95,7	102,6	18,8	7	3,2
Łódzkie	1719,0	11	118,1	16,1	13	35,6	84,4	89,3	12,0	13	3,1
Grupa III	5493,0	x	128,6	70,7	x	32,6	100,8	100,8	13,5	x	2,7
Lubuskie	1435,7	12	125,1	22,7	10	28,4	126,3	98,0	22,8	6	4,4
Lubelskie	1410,3	13	96,3	19,0	12	32,3	81,4	88,6	12,2	12	1,6
Świętokrzyskie	1119,3	14	161,4	9,8	15	39,2	100,8	124,1	11,0	14	3,7
Podlaskie	942,8	15	103,5	11,3	14	35,5	71,8	103,7	8,4	16	1,0
Opolskie	584,9	16	156,7	7,9	16	27,6	123,9	89,8	12,9	11	2,9

Ź r ó ł o: obliczenia własne na podstawie danych *Rocznika Statystycznego Województw 2000* (2000), GUS, Warszawa; *Rocznika Statystycznego Województw 2008* (2008), GUS, Warszawa.

Na pozostałe 5 województw (lubuskie, lubelskie, świętokrzyskie, podlaskie i opolskie) przypada zaledwie 10,0% ogólnej liczby udzielonych noclegów. Woj. podlaskie w tym rankingu zajmuje pozycję przedostatnią (przed woj. opolskim).

W latach 2000—2007 odnotowano w kraju wzrost udzielonych noclegów o 12,6%. W poszczególnych województwach sytuacja pod tym względem była zróżnicowana. W trzech województwach wystąpił spadek (15,9% w woj. dolnośląskim, 3,7% w woj. lubelskim i 1,1% w woj. zachodniopomorskim), a w pozostałych województwach odnotowano wzrost udzielonych noclegów. Najwyższa dynamika wzrostu wystąpiła w woj. świętokrzyskim (61,4%) i woj. opolskim (56,7%), czyli w województwach o stosunkowo najmniejszej liczbie udzielonych noclegów w 2007 r. Dość znaczny wzrost liczby udzielonych noclegów odnotowano w województwach: mazowieckim (47,4%), podkarpackim (29,5%), śląskim (25,1%), lubuskim (25,1%) i kujawsko-pomorskim (24,6%).

Jeśli chodzi o miejsca noclegowe, to w latach 2000—2007 ogólna ich liczba w kraju zmniejszyła się o 10,7%, a znaczniejszy wzrost odnotowano jedynie w 3 województwach (lubuskie, opolskie i mazowieckie). W woj. świętokrzyskim liczba miejsc noclegowych nie uległa zmianie, a w pozostałych województwach nastąpił jej spadek, przy czym największy (28,2%) w woj. podlaskim.

Należy zwrócić również uwagę na bardzo niski stopień wykorzystania miejsc noclegowych. Zjawisko to dotyczy w niemalże równym stopniu wszystkich województw. Średnio w kraju wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych wynosił tylko 37,8%. Relatywnie najlepsza sytuacja pod tym względem była w woj. zachodniopomorskim (46,1%). Przyczyna niskiego wykorzystania miejsc noclegowych leży przede wszystkim w sezonowości ruchu turystycznego i braku odpowiedniej oferty w okresach między sezonami turystycznymi.

Z danych statystycznych wynika, że ruch turystyczny w naszym kraju koncentrował się przede wszystkim w pasie województw nadmorskich i południowych oraz w woj. mazowieckim. Jest tam największe zagęszczenie turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, a co za tym idzie również miejsc noclegowych oraz udzielonych noclegów. Woj. podlaskie na tym tle dysponuje najmniejszym zagęszczeniem turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, małą liczbą miejsc noclegowych i niską udzielonych noclegów. Świadczy to o bardzo małym ruchu turystycznym. W ostatnich kilkunastu latach dynamika ruchu turystycznego była niewielka (w latach 1995—2007 wzrost wyniósł niespełna 4%).

IDENTYFIKACJA CZYNNIKÓW WPLYWAJĄCYCH NA RUCH TURYSTYCZNY

W tabl. 2 zestawiono istotniejsze, dostępne w powszechnej statystyce, czynniki środowiska przyrodniczego i gospodarczego³ w grupach województw wy-

³ Zestaw nie obejmuje bezpośrednio m.in. czynników charakteryzujących walory krajobrazowe (morze, góry). Walory te są ocenione pośrednio poprzez wielkość ruchu turystycznego, a dokładniej przez liczbę udzielonych noclegów.

odrębnionych na podstawie ruchu turystycznego (udzielonych noclegów) w 2007 r. Czynniki poddano weryfikacji statystycznej wykorzystując miarę korelacji rang Spearmana.

TABL. 2. CZYNNIKI ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I GOSPODARCZEGO NA TŁE RUCHU TURYSTYCZNEGO W GRUPACH WOJEWÓDZTW W 2007 R.

Wyszczególnienie	Polska		W tym grupy województw ^a		
	ogółem	R_{xy}^b	I	II	III
Udzielone noclegi w tys.	54953,7	1,00	6329,1	2297,3	1098,6
Ludność: na 1 km ²	122	0,53	180	109	87
w miastach w % ogólnej liczby ludności	61,2	0,57	66,4	56,5	53,6
Pracujący: na 1000 ludności	353,1	-0,07	346,0	344,3	333,5
w usługach w % ogółem lud- ności	55,0	0,75	59,7	50,8	49,1
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych w powierzchni ogólnej w %	32,5	-0,13	30,3	34,7	36,6
Lesistość w %	28,9	0,17	30,5	27,3	31,2
Emisja zanieczyszczeń powietrza na 1 km ² w t: pyłowych	0,30	0,25	0,55	0,23	0,22
gazowych	6,60	0,17	14,60	4,50	3,70
PKB <i>per capita</i> w zł	27799	0,60	30071	23826	21477
Wartość brutto środków trwałych na 1 mieszkańca w zł	54078	0,25	57190	46192	48193
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2673	0,53	2729	2317	2341
Dochody budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca w zł	2247	0,81	2366	2212	2123
Stopa bezrobocia w %	11,2	-0,19	10,9	13,4	12,8
Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indy- widualnego w ha	8,9	0,11	10,3	11,7	10,1
Zużycie nawozów sztucznych na 1 ha użyt- ków rolnych w kg	122	0,03	111	133	115
Linie kolejowe na 100 km ² w km	6,3	0,26	8,4	5,9	5,9
Drogi o twardej nawierzchni na 100 km ² w km	82,8	0,10	101,8	78,2	76,7
Liczba ludności na 1 łóżko w szpitalach ogólnych	218	0,10	225	225	221
Studenci na 10 tys. ludności	501	0,49	538	440	403
Wypożyczone księgozbiory z bibliotek publicznych na 1000 ludności	3350	0,37	3421	3208	3101
Widzowie i słuchacze w teatrach na 1000 ludności	258	0,40	294	216	193
Przestępstwa na 1000 ludności	38,3	0,67	42,9	34,2	34,2

^a Województwa w grupach, jak w tabl. 1. ^b Wartość krytyczna współczynnika korelacji dla poziomu istotności 0,05 i stopni swobody $n-2$ wynosi 0,49 (Marszałkowicz, 1972).

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Rocznika Statystycznego Województw 2008* (2008), GUS, Warszawa.

Analiza danych zawartych w tabl. 2 pozwala zweryfikować tezę dość powszechnie formułowaną, w szczególności dotyczącą roli środowiska przyrodniczego w rozwoju ruchu turystycznego. Okazuje się, że obecnie większy wpływ mają czynniki związane z rozwojem gospodarczym danego regionu i aktywno-

ścią ich mieszkańców. Czynniki, które wykazują najściślejsze związki z ruchem turystycznym, licząc od najwyższego współczynnika korelacji rang, są:

- dochody budżetów gmin ($R = 0,81$), zmienna odzwierciedlająca aktywność i przedsiębiorczość mieszkańców,
- odsetek ogółu ludności pracującej w usługach ($R = 0,75$),
- PKB *per capita* ($R = 0,60$),
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto ($R = 0,53$),
- zagęszczenie ludności na 1 km² jest również czynnikiem sprzyjającym ruchowi turystycznemu ($R = 0,53$).

Dodatni wpływ na ruch turystyczny wykazują ponadto czynniki charakteryzujące stan szeroko rozumianej kultury, m.in. liczba studentów na 10 tys. ludności ($R = 0,49$), widzowie w teatrach ($R = 0,40$), wypożyczone księgozbiory ($R = 0,37$).

Czynniki w niewielkim stopniu różnicującymi ruch turystyczny są natomiast: emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, lesistość danego obszaru, poziom zainwestowania w środki trwałe, czynniki charakteryzujące poziom rozwoju rolnictwa, czynniki opisujące infrastrukturę drogową i kolejową.

Udział powierzchni o tzw. szczególnych walorach przyrodniczych, a więc syntetyczny parametr jakości środowiska przyrodniczego, jest korelowany z ruchem turystycznym wprowadzie w niewielkim stopniu, ale ze znakiem ujemnym ($R = -0,13$). Potwierdza to hipotezę o jego zmniejszającej się roli w kontekście ruchu turystycznego.

Z kolei ujemny współczynnik korelacji zmiennej zależnej ze stopą bezrobocia oznacza, że rozwój ruchu turystycznego przyczynia się do zmniejszenia zjawiska bezrobocia.

Należy również zwrócić uwagę, że wzrost ruchu turystycznego pozostaje w dość wyraźnym związku z rozwojem zjawisk patologicznych, m.in. ze wzrostem przestępczości ($R = 0,67$).

RUCH TURYSTYCZNY I TURYSTYCZNE OBIEKTY ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA W POWIATACH WOJ. PODLASKIEGO

Podobnie jak przy ocenie ruchu turystycznego w poszczególnych województwach, punktem wyjścia do oceny tego zjawiska w powiatach woj. podlaskiego były udzielone noclegi w 2007 r. Liczba udzielonych noclegów w powiatach woj. podlaskiego stanowi zmienną objaśnianą przez analizowane czynniki, wpływające na wielkość ruchu turystycznego⁴. W tabl. 3 zestawiono powiaty woj. podlaskiego według udzielonych noclegów i na tym tle przyporządkowano dane dotyczące turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania.

⁴ Przyjęcie tej zmiennej za zmienną zależną uzasadnione jest jej ścisłym związkiem korelacyjnym m.in. z liczbą miejsc noclegowych ($R = 0,91$), liczbą udzielonych noclegów w przeliczeniu na 1000 ludności i 1 km² powierzchni ogólnej (odpowiednio R wynosi: 0,86 i 0,85) oraz z liczbą obiektów turystycznych ($R = 0,83$).

TABL. 3. UDZIELONE NOCLEGI I TURYSTYCZNE OBIEKTY ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA W POWIATACH WOJ. PODLASKIEGO W 2007 R.

Powiaty i miasta na prawach powiatu	Udzielone noclegi				Miejsca noclegowe		Obiekty turystyczne	
	ogółem	lokata	1999 = 100	w tym turystom zagranicz- nym	ogółem	lokata	ogółem	lokata
O g ó ł e m	942813	x	103,2	135917	11349	x	169	x
Grupa I	762244	x	118,9	117131	8556	x	106	x
Białystok	256441	1	198,0	63049	1532	2	17	3
Augustowski	254895	2	113,4	15178	3457	1	36	1
Białostocki	76726	3	46,4	19875	965	4	13	5
Hajnowski	72971	4	131,5	7854	652	6	13	6
Suwałki	54062	5	137,6	8200	507	7	6	9
Suwalski	47149	6	86,5	2975	1443	3	21	2
Grupa II	135535	x	90,9	15978	1744	x	36	x
Grajewski	36968	7	54,4	322	412	9	5	12
Łomżyński	30700	8	81,2	5118	256	10	7	8
Sejneński	24849	9	80,9	1107	698	5	14	4
Sokółski	23414	10	433,6	1285	210	12	6	10
Łomża	19604	11	104,3	8146	168	13	4	14
Grupa III	45034	x	89,9	2808	1049	x	27	x
Bielski	12470	12	58,5	1131	240	11	6	11
Moniecki	12282	13	223,3	802	470	8	11	7
Siemiatycki	9538	14	32,8	62,4	108	15	5	13
Kolneński	5652	15	87,0	64	58	16	1	16
Wysokomazowiecki	3982	16	36,5	182	153	14	3	15
Zambrowski	1110	17	10,1	5	20	17	1	17

Ź r ó d ł o: obliczenia własne na podstawie: *Województwo podlaskie* (2008), Urząd Statystyczny w Białymstoku; *Rocznik Statystyczny Województwa Podlaskiego 2000* (2000), Urząd Statystyczny w Białymstoku.

Z danych tabl. 3 wynika, że ruch turystyczny w woj. podlaskim koncentrował się przede wszystkim w Białymstoku i w pow. augustowskim. Liczba udzielonych noclegów w każdej z tych dwóch jednostek w 2007 r. była niemalże taka sama (odpowiednio: 256,4 tys. i 254,9 tys.). Udział stolicy województwa i powiatu augustowskiego w ogólnej liczbie udzielonych noclegów w regionie wynosił 54,2%. Znaczniejszy ruch turystyczny obserwuje się ponadto w powiatach: białostockim, hajnowskim i suwalskim oraz w Suwałkach. W wymienionych jednostkach w 2007 r. udzielono aż 80,8% wszystkich noclegów, jakie zostały odnotowane w woj. podlaskim.

Geografia udzielonych noclegów odzwierciedla motywy podróży odwiedzających Białostoczną. Są to: turystyka i przyjazdy w sprawach biznesowych oraz administracyjnych związanych ze stolicą województwa, walory turystyczne Pojezierza Augustowskiego, walory kulturowe i przyrodnicze pow. białostockiego (Supraśl oraz Choroszcz i Czarna Białostocka), Puszcza Białowieska oraz Suwalszczyzna.

Udział pięciu powiatów tworzących grupę II w ogólnej liczbie udzielonych noclegów wynosi już tylko 14,4%. Są to powiaty: grajewski, łomżyński, sejneński, sokółski i miasto Łomża.

Na pozostałe powiaty grupy III przypada zaledwie 4,8% udzielonych noclegów. Turystyka ma tam charakter incydentalny (np. niektóre obszary i miejscowości położone w dolinach rzek).

Udział turystów zagranicznych w udzielonych noclegach w woj. podlaskim wynosił ogółem 14,4%. Dotyczyło to niemal wyłącznie grupy I (12,4%).

IDENTYFIKACJA CZYNNIKÓW WPŁYWAJĄCYCH NA RUCH TURYSTYCZNY W POWIATACH WOJ. PODLASKIEGO

Dane liczbowe dotyczące środowiska przyrodniczego i gospodarczego na tle ruchu turystycznego w powiatach woj. podlaskiego w 2007 r. zestawiono w tabl. 4.

TABL. 4. CZYNNIKI ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I GOSPODARCZEGO NA TLE RUCHU TURYSTYCZNEGO W GRUPACH POWIATÓW WOJ. PODLASKIEGO W 2007 R.

Wyszczególnienie	Województwo		W tym grupy powiatów ^a		
	ogółem	R_{xy}^b	I	II	III
Udzielone noclegi	942813	1,00	762244	135535	45034
Ludność:					
na 1 km ²	59	0,11	679	416	43
w miastach w % ogólnej liczby ludności	59,5	0,25	47,6	45,8	38,4
Pracujący:					
na 1000 ludności	286,1	-0,50	280,6	283,8	316,6
w usługach w % ogółem ludności	40,2	0,57	39,6	33,4	22,9
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym ...	59,5	-0,37	60,8	61,8	67,1
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych w powierzchni ogólnej w %	32,0	0,44	40,9	30,5	13,6
w tym:					
parki narodowe	4,6	0,31	3,7	3,1	4,9
rezerваты przyrody	1,2	0,65	2,0	0,4	0,1
parki krajobrazowe	4,1	0,27	3,8	2,7	0,3
obszary chronionego krajobrazu	22,0	0,31	31,2	24,2	8,2
Pomniki przyrody	2076	0,46	1607	233	236
Lesistość w %	30,3	0,21	31,0	22,4	23,7
Emisja zanieczyszczeń powietrza na 1 km ² w t: pyłowych	0,09	0,13	0,94	0,77	0,08
gazowych	0,64	0,21	6,89	4,65	0,53
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	2525	0,37	2471	2405	2323
Stopa bezrobocia w %	10,4	0,04	9,9	14,8	9,8
Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego w ha	11,2	-0,44	8,2	11,7	13,1
Drogi o twardej nawierzchni na 100 km ² w km	44,7	-0,24	95,5	78,3	50,7
Liczba ludności na 1 łóżko w szpitalach ogólnych	201	-0,36	308	145	313
Przestępstwa na 1000 ludności	22,3	0,45	25,3	18,8	17,9

^a Powiaty w grupach jak w tabl. 3. ^b Wartość krytyczna współczynnika korelacji dla poziomu istotności 0,05 i stopni swobody $n-2$ wynosi 0,48 (Marszałkiewicz, 1972).

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Województwo podlaskie* (2008), Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok.

Analiza danych liczbowych zawartych w tabl. 4 wskazuje, że czynniki różniące ruch turystyczny w powiatach woj. podlaskiego, w porównaniu do ruchu turystycznego w pozostałych województwach, wykazują mniejsze zróżnicowanie. Również siła oddziaływania poszczególnych czynników jest w niektórych przypadkach odmienna. Znaczniejszą bowiem rolę w przypadku powiatów woj. podlaskiego odgrywa środowisko przyrodnicze. Współczynnik korelacji

udziału powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych z badaną zmienną zależną jest dodatni i wynosi $R = 0,44$. Jeszcze wyższy związek ze zmienną zależną wykazuje udział rezerwatów przyrody ($R = 0,65$). Wyraźne znaczenie ma również liczba pomników przyrody ($R = 0,46$). Dość wyraźnie (ale ze znakiem ujemnym) jest skorelowany ze zmienną objaśnianą parametr ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym ($R = -0,37$).

Dodatnio z ruchem turystycznym skorelowany jest udział ludności pracującej w usługach ($R = 0,57$), natomiast dość wyraźnie, choć ze znakiem ujemnym, jest skorelowana liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 ludności ($R = -0,50$).

Usługi turystyczne w woj. podlaskim skoncentrowane są na obszarach o niższej randze rolnictwa i mniejszej jego intensywności. Współczynnik korelacji charakteryzujący wielkość gospodarstw rolnych jest ujemny i wynosi $R = -0,44$.

Z innych czynników powiązanych z ruchem turystycznym należy wspomnieć o wielkości wynagrodzeń przeciętnych brutto ($R = 0,37$), zwiększonej liczbie przestępstw ($R = 0,45$), a także niedostatkach opieki zdrowotnej na obszarach o intensywniejszym ruchu turystycznym, czego wyrazem jest liczba ludności przypadającej na 1 łóżko w szpitalach ($R = -0,36$).

*
* *

W konkluzji można stwierdzić, że podstawą ruchu turystycznego jest występowanie (bądź stworzenie) odpowiedniego produktu, który znajdzie nabywców — turystów, którzy zechcą przebywać na danym terenie jak najdłużej, znajdują tam usługi o oczekiwanym standardzie i wyniosą wrażenie, które będzie motywem kolejnych podróży. Należy mieć przy tym na uwadze, że rozwijanie turystyki na podstawie tylko walorów środowiska przyrodniczego, ze względu na pojemność turystyczną takich obszarów, może mieć jedynie ograniczony zakres.

dr Kazimierz Niewiadomski — *Politechnika Białostocka*

LITERATURA

- Jalinik M. (2008), *Działania zachęcające do odwiedzenia woj. podlaskiego przez turystów zagranicznych*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Rolnictwa”, t. X, z. 2, Warszawa-Poznań-Lublin
- Luszniewicz A. (1997), *Statystyka stosowana*, PWE, Warszawa
- Marszałkowicz T. (1972), *Metody statystyczne w badaniach ekonomiczno-rolniczych*, PWN, Warszawa
- Projekt Strategii Rozwoju Turystyki na lata 2007—2013* (2005), dokument rządowy przyjęty przez Radę Ministrów 21.06.2005 r., Warszawa
- Strategia rozwoju woj. podlaskiego do 2010 r.* (2003), Zarząd Woj. Podlaskiego, Białystok
- www.intur.com.pl/statystyka.htm